

St. Antonius, gedekt blauw voor O.L. Vrouwe Schutten, donkerrood voor de St. Catharina gilden.

De kerkelijke gilden kregen als taak het beschutten van de kerkgebouwen, van de geestelijkheid enz. Over de oudheid is weinig met zekerheid te zeggen. Wel weten we dat ze ontstaan zijn in de vroege middeleeuwen, zoals blijkt uit een brief van Karel de Grote van rond 800 aan zijn zoon, waarin hij de Schutters opdraagt om te verdedigen. De privileges, aan de burgerlijke gilden toegekend, zijn door de kerkelijke gilden overgenomen; zij mochten de standaard voeren, een nar hebben, wat het alleenrecht der vorsten was. De nar moest o.a. de schoenen poetsen van de gasten en bezoekers van de vorst, want niemand mocht met vuile schoenen voor de vorst verschijnen. De Standaardrijder reed voor de stoet uit, zigzag over de weg, want de weg moest vrij gemaakt worden voor de leden van de Gilde.

De Gildebreeders hadden ook het recht om vorstelijke personen en overheden te begeleiden en te verdedigen; zij beschikten over wapens, eerst de handboog, daarna de kruisboog en vervolgens de voetboog.

De koning van het Gilde nam een zeer voorname plaats in; hij moest de Schut naar buiten vertegenwoordigen, mocht bij officiële gelegenheden overheidspersonen ontvangen en hem kwam de eer toe de eerste plaats te hebben. Voor een nieuwe koning werden er op sommige plaatsen pektonnen aangestoken, een voorloper van ons vuurwerk. De koning van het Gilde werd ook vrijgesteld van plaatselijke belastingen en accijnzen.

Een ander privilege was het dragen van een veren hoed, een gebruik, dat in Gemert tot op heden gelukkig is bewaard gebleven; verder meerkleurige tabbaarden, tweevervige jassen, die de schutters over hun harnassen droegen.

Ook hadden zij een eigen rechtspraak; een schutter kon niet voor de plaatselijke schout en schepenbank gedaagd worden, maar hij werd met voorbijgaan van alle recht- en vier-scharen bij eventuele fouten door zijn eigen Gildebreeders geoordeeld.

Om erkend te kunnen worden, moesten de gilden "een kaart" hebben van de vorst, waarin de erkenning en de voorrechten en plichten werden beschreven. Een van de plichten van de Gildebreeders was en is nog een gestorven medebroeder met

gilde-eer te begraven; dat is een van de oudste gebruiken. Op de begrafenisdag komen de gildebroeders met hun rouwman-tels bijeen bij het sterfhuis, de gildeknecht en de tamboer dragen de dode uit het huis en leggen hem op de baar, het rouwkleed van de gilde wordt op de kist gelegd en daarop het koningszilver. Bij het graf wordt de vendelgroet ge-bracht als afscheid, terwijl de dode onder tromgeroffel in het graf wordt neergelaten.

Vaak hadden vele kerkelijke gilden een eigen kapelletje of een eigen altaar in de kerk, zoals het St. Teuniskapel-leke in De Deel en het St. Joris-altaar in de Gemertse kerk.

Op het patroonsfeest trekken de gilden naar de kerk en zijn de kerkdeuren gesloten, maar als ze bij de kerk komen en de trommen laten horen, gaan de deuren wijd open, waarna men trommend en vendelend binnⁿtrekt, wat ook weer gebeurt bij het verlaten van de kerk. Na de mis wordt er gevendeld voor de ^ewerldlijke autoriteiten en de geestelijkheid. Bij het vendelen mag het vaandel de grond niet raken, want het moet onbesmet blijven, symboliek van de reinheid. Het vol-ledig vendelen duurt ongeveer 24 minuten en verbeeldt eigenlijk de strijd van St. Joris tegen de draak. Op deze dag wordt ook de nieuwe deken gekozen, vanuit zijn woonhuis wordt hij begeleid naar het gildehuis en daar ingevendeld.

Het koningschieten gebeurt met de kermisdagen. Des mor-gens gaat men eerst ter kerke. Bij de schutsboom aangekomen trekt het gilde driemaal rond de boom en men bidt dat de beste schutter koning mag worden. Degene die het laatste stuk van de vogel eraf schiet, is koning, wanneer het gilde-bestuur hem tenminste als zodanig aanvaardt; hij moet zijn handen wassen en mag dan zo gereinigd over het uitgelegde vaandel lopen; daarna wordt hem de vendelhulde gebracht.

Elke koning geeft een zilveren schild aan zijn schut met zijn naam erop en jaartal, vaak ook zijn beroep. Vandaar dat oude schilden belangrijk zijn voor de genealogie; grap-penmakers zetten er soms ook wel eens een of ander spotvers op.

Hoe oud de Gemertse Schutten zijn, is niet meer na te gaan, wel is het zeker dat ze tot de oudste behoren en dat verschillende gebruiken hier bewaard zijn gebleven. De heer Van de Mortel noemde het dan ook een eer een gildebroeder

te mogen zijn en richtte een speciaal woord tot de nieuwe deken van St.Joris, de hr.Th.Geerts van de Lodderdijk, die ook aanwezig was.

Het Landjuweel was oorspronkelijk een kampspel, een soort van Olympische spelen; men deed er aan toneelspelen, hardlopen, paard rijden enz.; deze spelen konden wel 3 à 4 weken duren. Nu komen er op één dag een groot aantal gilden bijeen trekken op in een grote optocht, kampen om prijzen op de trom schieten op de wip, om het mooiste vaandel, de mooiste schilden, de mooiste papegaai enz. Dit feest zal men in Gemert bij gelegenheid van het 700-jarig bestaan van het Sint Antonius-gilde kunnen beleven in de maand september van dit jaar en dit was voor het Bestuur van de Heemkundekring dan ook de aanleiding om samen met de Schutten deze bijeenkomst met als spreker de hr. Van de Mortel te organiseren. Het is een vruchtbare vergadering geweest.

In deze vergadering werd ook een nieuw bestuurslid gekozen, nl. de heer A. Rooderkerken, Jr. uit het Binderseind. Ook kon de Voorzitter het nieuwe boekje van M.A. van der Wijst, "Beknopte Geschiedenis van Gemert" presenteren. Het heeft wel een hele tijd geduurd voor het klaar was, maar het resultaat is een keurig verzorgd, mooi geïllustreerd boekje van 64 bladzijden. De tekeningen werden gemaakt door Maria van Kreij en Jacques van den Broek. Aan hen werd door de Voorzitter speciaal dank gebracht en een gebonden exemplaar van het boekje aangeboden, alsook aan de Secretaris, M.H.J. Pennings, die er volgens de Voorzitter na de schrijver het meeste werk mee heeft gehad. Een gebonden exemplaar werd ook gereserveerd voor de schrijver M.A. van der Wijst.

In de pauze liet de heer P. Schoofs de film zien over Gemert, die door hem gemaakt is in de jaren 1932-1933. Het vendelen van de Schut, waarbij Ant. Jaspers vendelier was, kwam ook hier aan de orde; verder de tram, een varkens- en biggententoonstelling, werkzaamheden op het land, de Peel, Handel en Mortel. Ook diverse personen, als b.v. "de paus" (Bert van Doren) kon men nog eens zien. Al met al een interessante film. Het dankwoord van de Voorzitter was dan ook ten volle verdiend.

M.H.J. Pennings.